

Voltooid verleden

De door leerlingen samengestelde koffer met herinneringen aan Indië van de Castricummer Arie Lute (1929 - 2011), vader van docente Marijke. 'Hij diende in 1949 bij de stoottroepen. Stoere verhalen vertelde hij, en hij praatte ook wel over de momenten dat de Nederlanders de zaak in de hand hadden. Maar over het schieten, en of hij mensen heeft gedood, daar zweeg hij zijn hele leven over.'

Castricumse Indiëganger wordt na zijn diensttijd verwelkomd onder een ereboog.

Julie Twisk (15)'De vrouw die we spraken, had haar man nog niet zo lang geleden verloren. Als ze thuis is, heeft ze geen aanspraak, dus zat ze bij ons vet vrolijk te praten.'Het is goed te weten dat de mensen die erge of bijzondere dingen in Indië hebben meegemaakt ook hier in Castricum wonen. Je weet dus dat ze heel dichtbij zijn. Dat besef had ik vroeger niet zo. Als ik geschiedenis krijg uit een boekje, interesseert het me niet zo. Maar met dit project komen de gebeurtenissen dichtbij.'Je krijgt kleine stukjes uit het grote verhaal te horen. Persoonlijker. Veel mooier, en indrukwekkend.'

wat we konden verwachten. Deze mensen leven niet lang meer, dus het was voor het laatste dat we konden proberen het verhaal eruit te krijgen. Toen we bij hem kwamen, kregen we wat te drinken, we zetten de camera neer, en hij brandde los. Hij wilde heel graag vertellen. Dat had hij niet eerder gedaan, hij zei omdat hij geen uitslover wilde zijn. Dat kwam natuurlijk ook doordat Indiëgangers niet als helden zijn onthaald. Door de interviews is de Indiëgeschiedenis dichterbij me gekomen. Je beseft veel meer wat er is gebeurd. Ik ben een ervaring rijker.'

Yousha Beentjes (15)'Wij interviewden de Marva, een druk vrouwtje dat heel veel praatte, zodat het moeilijk was er tussen te komen. We waren gewaarschuwd dat mensen konden gaan huilen, maar zij was juist heel vrolijk. Veel mannen vertellen dat ze snel naar huis wilden. Maar zij wilde juist blijven.'Ik denk dat de geïnterviewden ons veel vertelden omdat je altijd meer tegen vreemden zegt dan tegen een bekende. Je wilt het in één keer correct vertellen. Als iemand jou goed kent, denk je misschien ook dat ze door je verhaal anders naar je gaan kijken, je zielig vinden of zo. Daar hadden deze mensen geen last van.'

Vera van der Veldt (14)'Ik interviewde meneer Stet. We wisten niet zo goed

Scholieren interviewen dorpsgenoten die in Indië hebben gediend. Materiaal voor de bijzondere film Merdeka.

ARNO HAIJTEMA

'Ik heb nog nooit zo mijn verhaal gedaan zoals ik nu doe, ik heb het nooit kwijt gekund', bekent een oud-Indiëganger voor de camera van mavo-3-scholieren. Hij is een van de tien veteranen die meewerkten aan een project in Castricum waarbij leerlingen door middel van interviews herinneringen aan de politionele acties van hun hoogbejaarde plaatsgenoten in een documentaire hebben vastgelegd. Bijna voltooid verleden hebben de mavoleerlingen zo reliëf gegeven; de 'oorlog na de oorlog' in Indië ontstijgt de geschiedenisboeken, nu hij wordt naverteld door direct betrokkenen.

Zaterdag, nationale Veteranendag, vinden de officiële plechtigheden plaats op het Haagse Malieveld. De bejaarde Indiëgangers zullen er vast niet de boventoon voeren tussen de voormalige militairen die er herinneringen ophalen en hun gesneuvelde kameraden herdenken. In hoog tempo sterven de Indiëgangers uit. Dat is behalve onvermijdelijk ook zonde voor de geschiedschrijving, want talrijke aangrijpende ervaringen zullen daardoor onverteld blijven. De voor Nederland roemloze afloop van de politionele acties heeft de mededeelzaamheid van deze gewoonlijk toch al weinig spraakzame generatie niet aangemoedigd.

Daarom is het ook bijzonder dat juist de mavoleerlingen van het Bonhoeffercollege de tachtigplussers wel aan de praat hebben gekregen over hun alledaagse, soms grappige, vaak ook dramatische ervaringen in Indië. De leerlingen kregen lessen in interviewtechniek (bij Nederlands), filmen en monteren (bij CKV), filmmuziek kiezen (bij Muziek). De filmmaakster en historica Pauline van Vliet was de

belangrijkste begeleider bij het project. Zij gebruikt in haar werk veelvuldig oral history, mondelinge geschiedschrijving.

'Vier jaar geleden heb ik met steun van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport interviews gemaakt over Castricummers en de Tweede Wereldoorlog', zegt Van Vliet. 'Uit hun verhalen kwam naar voren hoe uitermate verschillend de individuele bewoners de oorlog hebben beleefd. Niet alleen ellende, er was bijvoorbeeld ook iemand die bevriend raakte met de Duitser die bij hem thuis was in gekwartierd. De Castricummer zag hem huilen toen hij te horen kreeg dat hij naar het Oostfront moest.

'Mensen zeiden heel vaak: wat ik heb meegemaakt, is heel anders dan wat je meestal over de oorlog hoort. Eenzelfde verwarring heeft veel Indië-veteranen hun hele leven parten gespeeld.' De interviews over de Tweede Wereldoorlog zijn opgeslagen in de archieven van het NIOD. 'Bij een nieuw project, wilde ik graag dat er ook een concreet zichtbaar resultaat zou zijn', zegt Van Vliet. Dat werd de film Merdeka, de oorlog na de oorlog, Standplaats Castricum van de mavo-leerlingen en de door hen samengestelde tentoonstelling van souvenirs, foto's, knipsels, brieven van Indiëgangers, die - op een paar zondagmiddagen - vele honderden bezoekers heeft getrokken.

'Toen we daar arriveerden, dacht ik dat ik net als de Amerikanen een bevrijder was. Dus ik gooide wat sigaretten naar het volk. Toen spúúgden ze naar me. Wat krijgen we nou, dacht ik. Ben ik daarvoor in Indië?', vertelt een infanterist, nog steeds verbouwereerd. 'Heeft u wel eens voor uw ogen iemand zien doodgaan', vraagt een leerling aan een andere veteraan. 'Ja', vertelt de man na een stilte. 'Ik heb er een in mijn armen gehad. Hij schreeuwde om zijn moeder. En toen stierf hij.'

De tien geïnterviewden doen, zo is in de film mooi te zien, vaak aandoenlijk goed hun best de jonge

generatie duidelijk te maken hoe het in Indië was, en veronderstellen niets als bekend. 'In de Tweede Wereldoorlog was ik net zou oud als jullie nu zijn. We hadden helemaal niets van de wereld gezien. En toen gingen we naar Indië.'

Met die typisch Noord-Hollandse nuchterheid en bijna schraal woordgebruik vertelt meneer Stet: 'Ik hoorde fjuou, fjiou fjuuuuu door de lucht. Een mortiergranaat. Die viel op 15 meter afstand van me neer. Als die was geploft, had ik hier nu niet gezeten. Ik had geluk.' Hij wrijft de tranen uit zijn ogen. Een Marva, een voor de marine werkzame telefoniste, stelt er haar vakantie-achtige herinneringen tegenover. Fijne bootreis in de tweede klasse naar Indië, daar een huis met bediende, tennissen en eindeloos dansen. Een soldaat stelt er zijn dieet tegenover: 'Alleen maar rijst, rijst, rijst. Of we kregen wat taai vlees van een oude karbou die ze hadden geslacht.'

Filmmaker Van Vliet zag het als haar taak de leerlingen bij de interviews te vergezellen. 'Het kon toch emotioneel worden. En we merkten toen we bijeenkomsten belegden voor de tien veteranen, kwetsbare oude mensen, ook nog eens hoe gevoelig sommige zaken onderling liggen.

'De een vindt nog steeds dat Nederland daar de orde moest herstellen. Een ander zei: 'We werden moordenaars genoemd en dat waren we ook.' Dienstplichtigen hadden moeite met vrijwilligers en vice versa. Het was niet altijd eenvoudig, er waren wel wrijvingen. Maar wat deze mensen gemeen hebben, is dat ze over Indië hebben kunnen praten, iets wat ze voorheen geen van allen hadden gekund.

Dóórvragen

Docente Nederlands Marijke Lute van het Bonhoeffercollege - haar vader was Indië-veteraan - vertelt dat het Merdeka-project een (door de provincie gesubsidieerde) proef

was, waarbij leerlingen gedurende acht weken enkele uren achter elkaar konden werken aan het interviewen, filmen en monteren. Wat gewoonlijk in uiteenlopende schoolvakken wordt geleerd, werd nu in het project gecombineerd. En de leerlingen krijgen vaardigheden die gewoonlijk niet in het lessenpakket zitten. 'Zoals bij het interviewen: altijd dóórvragen, daar hebben we eindeloos op gehamerd', zegt Lute. 'Het was een pilot, er kan nog veel verbeteren, vooral in de opdrachten die we de leerlingen meegaven. Dat kon concreter. In andere opzichten is het een succes. Op onze school is mavo het laagste niveau, en zo voelen die leerlingen het zelf ook. We wilden onze mavoleerlingen een gevoel van trots meegeven. En dat is absoluut geslaagd.'

Oral history

Het verzamelen en verwerken voor oral history door leerlingen in het voortgezet onderwijs gebeurt op een groeiend aantal scholen. Het Register van de Dag van Gister (gister.nl) van Cultuureducatie Noord-Holland bevat talrijke door ervaringsdeskundigen vertelde verhalen over de Tweede Wereldoorlog, eerste vakantie-ervaringen, Indië, autorijlessen.

Zuid-Limburg kent een project van scholieren die oud-mijnwerkers interviewen. In 1974 sloot de laatste kolenmijn in Limburg. Zie: demijnen.nl De dvd Merdeka kost tien euro. Daar is ook informatie te vinden over de expositie, die nog te zien is in het Strand- en streekmuseum Castricum. en is te bestellen op caleidoscoopfilm.nl.